

Logopedie na ZŠ

*„Řeči se dítě neučí – a my je také řeči
nevyučujeme jako nějakému školnímu předmětu.*

*Řeč se rozvíjí – a my k tomuto rozvoji
napomáháme.“ (Zdeněk Matějček, 1991)*

KOMUNIKACE

- **Předpoklady vnitřní**

— sluch, zrak, IQ, CNS,
fyzicky v pořádku mluvidla –
orgán i funkce –
pohyblivost, svaly

- **Podmínky vnější** –

podnětné prostředí –
rodina, škola, virtuální svět

- **Rozdělení** – verbální,
neverbální, paralingvistické
prvky

- **Prvky komunikace a
komunikační vzorce**

ROVINY ŘEČI

1) Foneticko
fonologická = zvuková
= výslovnost

2) Lexikálně
sémantická = obsahová
– slovní zásoba
= aktivní + pasivní

Pragmatická = praktická
- využití jazyka

Morfologicko syntaktická
= gramatická – tvary slov
a skládání vět -VYUŽITÍ
SLOVNÍCH DRUHŮ,
JAZYKOVÝ CIT

PRVKY KOMUNIKACE

NEVERBÁLNÍ

- natočení se, úroveň postoje, oční kontakt, výraz, mimika

PARALINGVISTICKÉ

- melodie, tón, hlasitost, rychlost, slovní vata

VERBÁLNÍ - Obsah komunikace – srozumitelnost

<https://www.youtube.com/watch?v=47ZTKr5RV3s>

CO JE LOGOPEDIE ?

- speciálně **pedagogická** disciplína
- školská logopedie x klinická logopedie
- pochází z řeckého logos = slovo
paidea = výchova
- zabývá se **výchovou, vzděláváním** a integrací osob
s poruchami **řeči a komunikace**
- pouze poruchy nebo i prevence ?
(různá pojetí a definice)

LOGOPEDIE

definice podle M. Sováka (1965):

Nauka o výchově řeči (tj. všech složek sdělovacího procesu) a předcházení a odstraňování poruch řeči.

definice podle V. Lechty (2002):

Vědní obor interdisciplinárního charakteru, jehož předmětem jsou zákonitosti vzniku, eliminování a prevence narušené komunikační schopnosti. Logopedie v moderním chápání je vědou zkoumající NKS z hlediska jejích příčin, projevů, následků, možností diagnostiky, terapie a prevence.

POSKYTOVATELÉ LOGOPEDICKÉ PÉČE

- **KLINICKÝ LOGOPED**

- Zákon č. 201/2017 SB <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-201>
§23 Odborná způsobilost k výkonu povolání logopeda ve zdravotnictví a specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického logopeda
- Je třeba absolvovat bakalářské a následně magisterské studium speciální pedagogiky, zakončené státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie (viz zákon č. 201/2017 sb.). Pak jako zaměstnanec soukromého klinického logopeda nebo ve státním zdravotnickém zařízení absolvovat speciální přípravu pro práci ve zdravotnictví a složit příslušnou závěrečnou zkoušku. Po atestaci je možno pracovat jako klinický logoped ve zdravotnictví na pozici zaměstnance nebo navázat smluvní vztah se zdravotními pojišťovnami, pokud o to bude z jejich strany zájem (v případě, že není naplněna kapacita smluvních úvazků pro daný region).

POSKYTOVATELÉ LOGOPEDICKÉ PÉČE

• ŠKOLNÍ LOGOPED

Logopedickou péči může vykonávat dle metodického doporučení pouze logoped – absolvent magisterského studia v oblasti pedagogických věd, zakončeného státní závěrečnou zkouškou z logopedie (odborná kvalifikace je vymezena § 18 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v platném znění).

Kompetence logopeda ve školství jsou uvedeny ve článku III citovaného dokumentu. Jedná se zejména o:

- komplexní logopedickou diagnostiku;
- logopedickou intervenci;
- konzultační a poradenskou činnost pro rodiče;
- zpracovávání zpráv z logopedického vyšetření;
- logopedickou podporu při výuce, případně výuku žáků se zdravotním postižením;
- metodické vedení logopedických asistentů

POSKYTOVATELÉ LOGOPEDICKÉ PÉČE

<http://www.ceskaskola.cz/2012/03/metodicke-doporuceni-k-zabezpeceni.html>

LOGOPEDICKÝ ASISTENT získal odbornou způsobilost podle ČI IV písm. a) a b) (vždy studium na VŠ – různé formy)-pozn. M.Černá

- provádí:
- přímou logopedickou intervenci u žáků se zjištěnou prostou vadou výslovnosti (za určitých podmínek i výuka předmětů SPP)
- logopedem stanovené edukační, resp. reedukační postupy a cvičení u svěřených žáků (individuální péče, "kroužky" pro skupiny)
- vyhledává žáky s narušenou komunikační schopností (orientační screenink v rámci školy, během výuky a běžných činností, akce zaměřené na komunikaci,...)
- u svěřených žáků činnosti zaměřené na podporu přirozeného rozvoje řeči a prevenci vzniku poruch řeči a prevenci vzniku čtenářských obtíží
- v rozsahu své působnosti poskytuje zákonným zástupcům žáků s příznaky rizikového vývoje řeči informace o dostupnosti logopedické péče

POSKYTOVATELÉ LOGOPEDICKÉ PÉČE

LOGOPEDICKÝ ASISTENT, který získal odbornou způsobilost podle čl. IV písm. c) – kurzy akreditované MŠMT (pozor na "staré" kurzy – rozhodující je počet hodin a akreditace MŠMT)

- Zaměřuje se zejména:
 - na podporu přirozeného rozvoje komunikačních schopností a dovedností u dětí v předškolním věku a mladším školním věku (doporučuji - zájmové "kroužky" zaměřené na komunikaci – rozvoj VŠECH ROVIN řeči – vytváření vhodných podmínek pro rozvoj komunikace – např. POVÍDÁLEK, DRAMATICKÝ, MALÝ SPISOVATEL, ZKOUMÁME SLOVA,...)
 - na prevenci vzniku poruch řeči a prevenci vzniku čtenářských obtíží (doporučuji zařadit do pedagogické intervence = "doučování" ne předmět SPP, dále zájmové "kroužky" zaměřené na naslouchání a rozvoj komunikace)
 - v rozsahu své působnosti poskytuje zákonným zástupcům žáků s příznaky rizikového vývoje řeči informace o dostupnosti logopedické péče (doporučuji ZMAPOVAT literaturu, videa na youtube, odborná pracoviště v okolí, POŘÁDÁNÍ PŘEDNÁŠEK A BESED PRO RODIČE, za účasti log.asistenta i odborníka)

NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST

Poruchy komunikace v naší odborné logopedické terminologii označujeme obvykle termínem narušená komunikační schopnost (NKS), který vymezil Lechta (1990; 2003a,b; 2013, s. 13) takto:

„O narušené komunikační schopnosti člověka mluvíme tehdy, když **se některá rovina jeho jazykových projevů** (případně několik rovin současně) odchyluje od zažitých norem daného jazykového prostředí do té míry, že působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, morfologicko-syntaktickou, lexikálně-sémantickou, pragmatickou rovinu nebo jejich kombinace.“

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZUF/18899/PREHLED-SPECIALNI-PEDAGOGIKY-NARUSENA-KOMUNIKACNI-SCHOPNOST.html/>

VNĚJŠÍ PŘÍČINY NKS

- Prostředí
- Citová deprivace
- Podněty
- Absence lidského slova
- Slabá CNS
- LMD
- Dědičnost
- Masmedia + PC

INKLUZE

Je možná, důležité jsou
PODMÍNKY – vnější, vnitřní

Vnější = DOPORUČENÍ

- Pouze SPC a PPP
- Podpůrná opatření 2. až 5.st NFN
- PLPP, IVP
- Spolupráce s rodiči

Vnitřní =osobní

- Chuť pedagoga, studium, seberozvíjení, CNS

DALŠÍ SPOLUPRÁCE BEZ DOPORUČENÍ

Klinický logoped,
psycholog – MZ

SRP – terénní pracovníci

SVP -internátní,
ambulantní

Terapeuti

Soukromí logopedi

Lékaři – ORL,
neurologie,....

ŠPZ, ŠPP a SVP

<http://www.nuv.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/skolni-poradenska-pracoviste>

ŠPZ – školská poradenská zařízení

- PPP
- SPC

Vydávají doporučení k
PO a před jeho
vydáním komunikují
se školou, zejména
se ŠPP

ŠPP – školní poradenské pracoviště

školní psycholog nebo školní
speciální pedagog

výchovný poradce (kariérový
poradce)

školní metodik prevence

/asistent speciálního
pedagoga/ ?

Škola JE POVINNA vytvořit podmínky

- architektonické bariéry
- speciální pomůcky
- výchovná atmosféra ve škole
- odborná a sociální úroveň
pedagogického sboru a vedení
školy
- komunikace a spolupráce pedagogů
- http://www.inkluzi.upol.cz/portal/ve_lke_publicace/metodiky/NKS_Metodika.pdf

Ideální stav

Praxe

Sdílení dobré praxe

Právní spory

Změny ??

NKS A ČESKÝ JAZYK A ČTENÍ

- **specifický logopedický nález - dítě má obtíže artikulovat slova** (**je třeba si UVĚDOMIT**, že samostatně může dítě hlásku artikulovat správně)
 - s více sykavkami (švestka = šveštka)
 - slova s tvrdou a měkkou slabikou (děda = deda)
 - slova komolí (lokomotiva = kolomotiva)

Doporučuji rytmizovat, roztleskávat, zjistit, jestli rozliší sluchově správnou variantu.
- má obtíže ve slabikové a hláskové analýze a syntéze slova - nedokáže po několika měsících školní docházky určit první hlásku ve slově, tudíž ani skládat a rozkládat slova - **doporučuji postupný pravidelný trénink analýzy a syntézy – "Pružinky", Kimova hra s písmeny nebo hláskami (co je na obrázku P-E-S nebo P-E-K), sfumato = splývavé čtení**

NKS A ČESKÝ JAZYK A ČTENÍ

- Obtíže v napodobení rytmu a melodie - nerozlišením krátké a dlouhé slabiky ve slově - doporučuji krokování podle délky a grafický zápis
- Oslabená sluchová paměť - doporučuji oddělit sluch od zraku – hra: Na výlet si vezmu, ale v řadě za sebou, hry s proločkami na vajíčka, Zpívající traktor
- Oslabená sluchová pozornost - zaměřují grafémy, redukují souhláskové shluky ve slovech - doporučuji pracovat s tempem řeči a více zapojit melodii a intenzitu

<http://www.elkonin.cz/>

<https://www.logos-rp.cz/pomucky-a-publikace/>

<https://www.infracek.cz/didakticke-karty-a-pomucky-2>

PODPORA během výuky – možnosti+ a rizika-

- Při nesprávné výslovnosti - využití zvýraznění hlásky např. na loucce
 - + pokud má žák potíže se sluchovým rozlišením
 - pokud žák rozlišuje, ale pouze nedokáže vyslovit ve slově, může dojít ze snahy vyhovět učiteli k patologickému tvoření hlásky – vyzkoušejte raději dělení lou – c - e
- Nesprávné psaní jako důsledek nesprávné výslovnosti a zároveň nerozvinuté diferenciaci – využívejte opis, přepis a následné čtení druhou osobou. Pokud žák píše podle své výslovnosti – píše s chybou, kterou vyslovuje.
- Mnemotechnické pomůcky, obrázky a příběhy pro připomenutí

NKS a její promítání do výuky

- do jednotlivých vyučovacích předmětů - zejména

= český jazyk, matematika, prvouka, dějepis ad. – -
promítá se často do práce s textem, spolupráce
žáků ve dvojicích a skupinách, ale i příjmu výkladu
pedagoga – NKS se často týká nejen vlastní
artikulace žáka, ale více rovin řeči (vše by mělo být
uvedeno v DOPORUČENÍ ŠPZ)

- do atmosféry ve třídě a vztahů se spolužáky

- do vztahů s pedagogy, asistenty, rodiči

DYSLALIE - narušena je výslovnost jedné hlásky nebo skupiny hlásek, zatímco ostatní hlásky jsou vyslovovány správně

- Různé příčiny –
komunikace s rodiči i odborníky je důležitá –
musí být **konkrétní** (není efektivní - má potíže s řečí) př. "Všimla jsem si, že se mu daří vyslovit L, když mu ukážu nahoru, když ho ztiším,..)"
 - **Různé druhy** – hlásková, slabiková, slovní
 - **Hlásková** – moci, para, -ismi
 - Nejčastěji sigmatismus, lambdacismus
 - Rotacismus, rotacismus bohemicus
- Nejdelší je fáze fixace a automatizace hlásky v běžné řeči.** Je třeba poskytovat správný vzor, ale netlačit na správnou výslovnost.
- Důležité je opakování těch spojení a slov, které dítě vyslovuje správně.

Fixace a automatizace hlásky

FIXACE HLÁSKY

- pravidlo nejmenší

fyziologické námahy =

podobné nebo blízké místo a způsob tvoření hlásky - **opakování slova, kde si vedlejší hlásky „pomáhají“**

- **víc** nebo méně - pokládáme otázky k obrázkům domina – je tu víc nebo méně (fixujeme c ve spojení s hláskou i, která podporuje správné nastavení mluvidel pro C – úsměv, zuby u sebe)
- **MYSLET V SOUVISLOSTECH** – ve všech předmětech komunikujeme

AUTOMATIZACE

- básničky, říkanky, malované čtení s výskytem hlásky
- **POZOR:** říkanka nemá být jazykolam – slova, která dítě nevyslovuje správně, trénujeme nejprve samostatně
- Besídky – pouze to, co děti velmi dobře umí - tréma

OBRATNOST

- umět reagovat, zařazovat slova se souhláskovými shluky, jazykolamy

ARTIKULAČNÍ CVIČENÍ

Cíle:

1) POHYBLIVOST

2) SÍLA

<https://www.logopedonline.cz/logopedicke-pomucky/cviceni-ke-stazeni/>

- Jazyk
- Rty
- Zuby
- Mimické svaly
- Patrohltanový uzávěr

Př.- STRAVOVÁNÍ

= ŽVÝKÁNÍ, POLYKÁNÍ

– jídlo se slupkou, kůrkou,
nemleté maso, používání lžičky
– kovové a hrnečku

**Hry s mluvidly při výuce
písmen, čísel,**

Ž, Š, Č – písmena s háčkem –
hlásky se vyslovují s
našpulenými rty – udělám háček
ze rtů

SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ

<https://www.databazeknih.cz/knihy/logopedicka-prevence-147580>

- **Sluchová pozornost**

- reaguj na hlásku, zvuk, slovo
- je to stejné / není / v čem je to jiné

- **Sluchová diferenciaci**

- je to stejné / v čem je to jiné
- co mají společného slova ´vana, vosa, víc
- kde je rozdíl – vosa/kosa, Jana/Hana, les/pes

- **Sluchová paměť** -

krátkodobá, dlouhodobá

- zvuky, slabiky, slova, věty
- přesně/svémi slovy
- rýmy/verše
- Hra - Na výlet si vezmu.....
- **PROLOŽKY NA VAJÍČKA.**

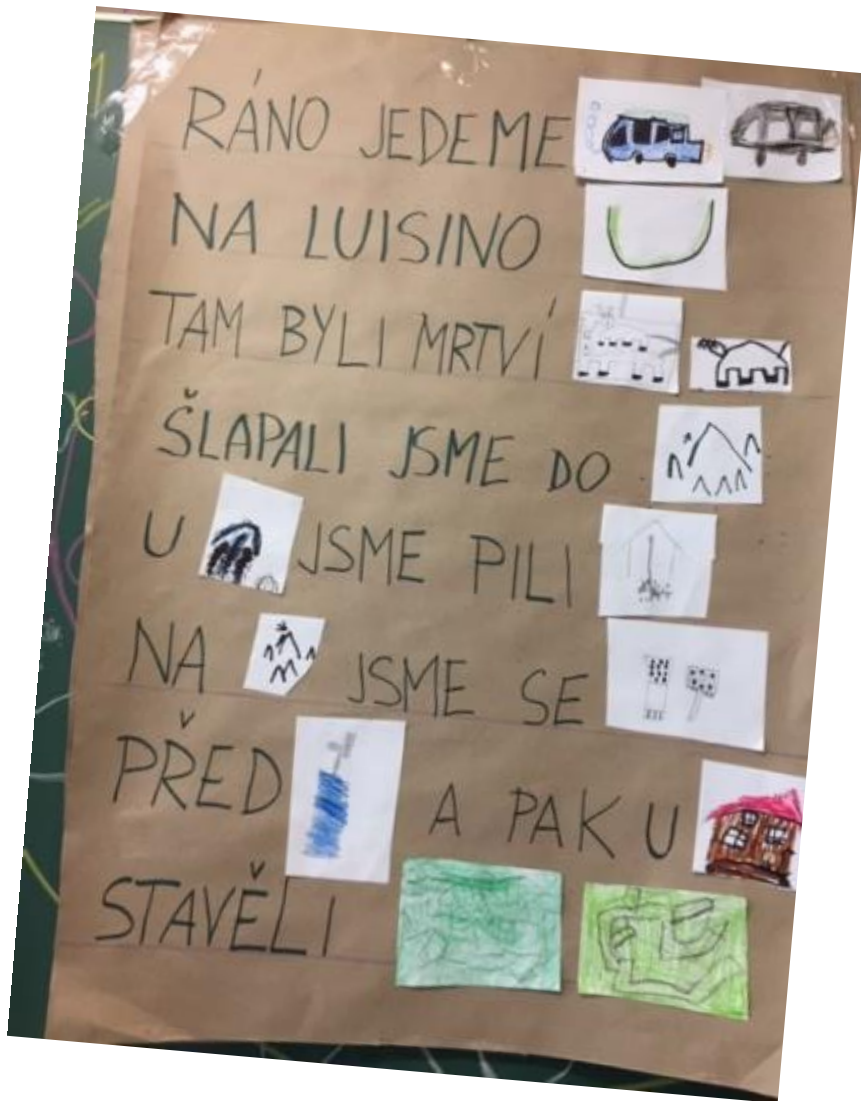
- **Fonematický sluch**

- sluchová analýza, syntéza př. L-e-s, ko-lo-běž-ka, jaká je první hláska,....

- **Hry: PRUŽINKY, ODEZÍRÁNÍ**

Zvýrazním danou jednu hlásku intonací nebo artikulačně.

Gramatika - tvary slov, skládání vět, rozvíjení jazykového citu

Kdy, jak, proč na věty?

Přirozenost celých vět?

Současný svět a zkracování, jazykový cit ??

Kostky a příběhy

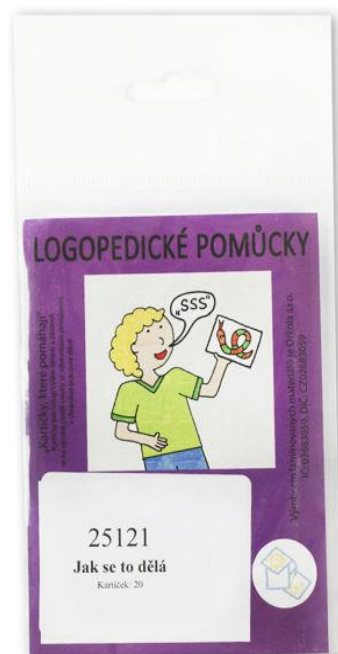

autorka: Mgr. Hana Průšová

TVOŘENÍ OTÁZEK

- Měla zvířata srst nebo peří ?
- Stála zvířata nebo seděla ?
- JAKÉ BARVY jsi viděl?
- Kolik nohou tam bylo?

Písmeno- slovo-věta
Návod
Příčina - následek

JÁ MÁM, KDO MÁ

- Já mám zvíře se 2 nohama, kdo má zvíře se 4.
- Já mám zvíře se 4 nohama, kdo má zvíře s peřím.
- Já mám zvíře s peřím, kdo má zvíře s velkýma ušima.

Já věc se S, kdo má věc s L

Já mám věc s L, kdo má věc s R

Já mám věc a má dvě slabiky krátké, kdo má má dvě dlouhé?

DIXIT – vyjadřovací pohotovost, postřeh, slovní zásoba

LOGOPEDIE V ZŠ

Ideální stav – reagovat na situaci a využít během individuální "chvilky" **ve vyučovací hodině**

PŘEDPOKLADY

- cíl – proč to dělám, čeho chci dosáhnout
- odborné vědomosti – stálé sebevzdělávání
- komunikační dovednosti – stálý seberozvoj
- efektivní sledování – pozorování- žáků i sebe
- flexibilní tvořivý přístup v daném systému

Nejčastější úpravy pro žáka s NKS – 1. Učitel provádí sám a sleduje efektivitu. 2. Na základě doporučení ŠPZ

- ČAS – nejen více času pro žáka, ale práce s ním
 - rozvržení času učitele v hodině
- PROSTORU – přesazení žáka, uspořádání celé třídy, skupin, flexibilní práce s prostorem
- PŘÍPRAVA UČITELE práce s DOPORUČENÍM
 - IVP
 - DVPP
- DALŠÍ PRACOVNÍ MÍSTO PRO ŽÁKA s PO – lavice navíc, kabinet, prostor venku

DYSFÁZIE V ZŠ

Žák mnohdy působí
(ale není takový)

- nejistě nebo jako žák se sníženým intelektem
- nechápe homonyma, ironii a vtip
- izolovaně, bez přátel
- infantilně
- jako cizinec, který se špatně naučil česky

Jsou narušeny všechny
složky řeči

- výslovnost
- **pochoopení** – zejména to se promítá do všech předmětů – je třeba dovysvětlovat, ověřovat –
doporučuji využívat značky v textu
- gramatická stránka -
absence jazykového citu

DALŠÍ NKS VE ŠKOLE A DOPORUČENÍ Z PRAXE

• BREBTAVOST

- upozornit a trénovat zpomalení tempa – zařadit využití melodie, intenzity – vyznačit barevně ve čteném textu, dechová cvičení, odezírání a trénink soustředění
- Hry – hádání myšlenek, "opereta"-zpěv, čtení s pantomimou
- Ve všech předmětech

• KOKTAVOST

- neupozorňovat
- 1.pomoc – šeptání
- trénovat práci s dechem
- informovat se na výchovné principy v rodině, hodnoty, životní styl
- zajistit spolupráci s odborníky a rodiči

Promítá se do všech předmětů ?

DALŠÍ NKS VE ŠKOLE A DOPORUČENÍ Z PRAXE

Mutismus a elektivní mutismus = náhlá ztráta již rozvinuté řeči – celková nebo výběrová (elektivní mutismus)

- ELEKTIVNÍ MUTISMUS
 - komunikaci podporuje hraní rolí během dramatizace, využití masek, loutek
 - nenutit, zajistit případně komunikaci mimo třídu, jiného vyučujícího
 - pokud je doporučeno odborníkem - využít podpůrně neverbální komunikaci a prostředky augmentativní komunikace (piktogramy)

SPOLUPRÁCE S RODIČI

- SPOLUPRÁCE je vzájemná – nejedná se tedy o plnění úkolů, které zadá pedagog
- ZÁKLADEM JE VZÁJEMNÁ DŮVĚRA - tu je třeba vybudovat a pečovat o ni
- VYŽADUJE KONKRÉTNÍ FAKTA – výsledky pozorování, teoretické podklady – proč, jak,..
- POSTUPNĚ – méně a cíleně – dílčí cíle – nespěchat, postupně po jednotlivých dovednostech
- BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ pro komunikaci